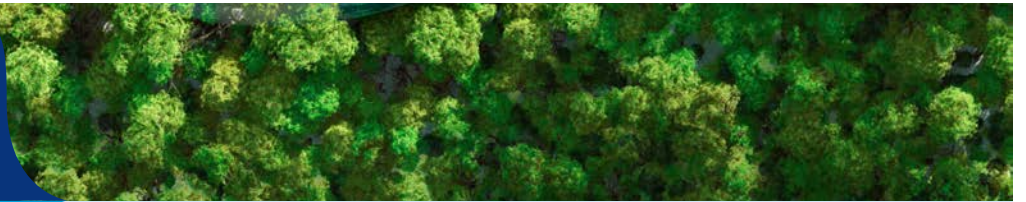

Genoteerd

An aerial photograph of a globe centered on the Atlantic Ocean, surrounded by a dense, lush green forest. The globe shows the Americas, Europe, and Africa. The forest is composed of many small trees, creating a textured green background.

De energietransitie – achtergrond en perspectief

In deze uitgave

- De energietransitie – achtergrond en perspectief
- Beleid: van mondiaal naar nationaal
- Rechtspraak
- Maatregelen en mogelijkheden
- Afsluitend

De energietransitie – achtergrond en perspectief

Zelfs in deze ongekende periode, waar het nieuws wordt gedomineerd door COVID-19, gaat vrijwel geen dag voorbij of er wordt in de media ook prominent geschreven en gesproken over klimaatverandering. De algemene tendens in deze berichtgeving stemt doorgaans niet vrolijk. En ook in het huidig tijdsgewricht waarin het uiterste wordt gevraagd van landen, bedrijven en inwoners om de crisis door te komen, dreigt klimaatverandering op beleidsniveau aan urgentie te verliezen. De redding van de economie zoals deze bestond voordat de crisis toesloeg, krijgt veelal op nationaal niveau prioriteit. Reden voor EU Commissaris Timmermans om erop te wijzen dat een ‘groen herstel’ voor hem geen luxe maar een ‘noodzakelijke plicht’ is en te wijzen op de economische mogelijkheden die groen herstel biedt.¹

Als belangrijk wapen in de strijd tegen klimaatverandering wordt vaak de ‘Energietransitie’ genoemd. Onder Energietransitie wordt verstaan een overgang van een energievoorziening op basis van fossiele bronnen (kolen, olie, aardgas) naar een energievoorziening op basis van hernieuwbare bronnen (wind, zon, water, aardwarmte).² De Energietransitie biedt de overheid de mogelijkheid om door middel van prikkels en voorwaarden gedrag van bedrijven en consumenten te sturen. Dat kan bijvoorbeeld door het verstrekken van subsidies, het opleggen van (vergunning)svoorwaarden of het heffen van belastingen.

In deze Genoteerd zetten wij de ontwikkelingen nog eens onder elkaar. Meer in het bijzonder gaan wij voor u na welke maatregelen het bedrijfsleven te wachten staan en welke mogelijkheden worden geboden om een rol te spelen in de Energietransitie en op die manier klimaatverandering tegen te gaan of zelfs om te buigen.

Beleid: van mondiaal naar nationaal

Mondiaal: van Rio de Janeiro, via Kyoto naar Parijs

De basis voor de huidige Energietransitie is gelegd in het Klimaat-raamwerkverdrag van de Verenigde Naties (het UNFCCC, *United Nations Framework Convention on Climate Change*) dat in 1992 in Rio de Janeiro werd gesloten.³ Het trad in werking op 21 Maart 1994 en werd door 197 landen geratificeerd. Het uiteindelijke doel van het UNFCCC is de hoeveelheid broeikasgassen in de atmosfeer te beperken, zodat een gevaarlijke menselijke invloed op het klimaat wordt voorkomen. Het UNFCCC bevat daartoe echter zelf geen normen of bindende doelstellingen.

Dergelijke doelstellingen werden voor het eerst bepaald in het Kyoto Protocol van 1997. Het Kyoto Protocol verplicht de ontwikkelde wereld (de zogenaamde Annex 1-landen) gezamenlijk tot een emissiereductie in de jaren 2008-2012 van 5% ten opzichte van 1990 en bepaalt tevens individuele percentages per land. Nederland ondertekende als EU-lid en als individueel land het Kyoto Protocol. Het committeerde zich rechtstreeks tot een emissiereductiedoelstelling van 8%, maar via de EU bleef deze beperkt tot 6%. Het Kyoto Protocol creëerde een systeem van ‘Flexibele Mechanismen’ in de vorm van (i) internationale emissiehandel; (ii) gezamenlijke implementatie (JI, *Joint Implementation*) en (iii) het schone ontwikkelingsmechanisme (CDM, *Clean Development Mechanism*). Op de emissiehandel kom ik hieronder nader terug. De twee laatstgenoemde mechanismen, CDM en JI, stelden de Annex 1-landen in staat om emissies te reduceren in ontwikkelingslanden en voormalige Sovjetlanden. De gedachte daarbij was dat daarmee meer kennis en kapitaal in die landen zouden worden ingezet en dat in die landen met dezelfde inspanning relatief meer emissiereductie kon worden bereikt. Nederland is één van de landen die veel gebruik heeft gemaakt van – met name – CDM; meer dan 35% van haar reductieverplichting heeft zij door CDM-projecten in vooral Afrikaanse landen gerealiseerd.

1 <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1935734519/timmermans-groen-herstelplan-coronacrisis-geen-luxe-maar-plicht> en <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/04/15/dit-is-de-weg-uit-de-crisis-a3996888>

2 Of nucleaire energie ook geschaard moet worden onder het kopje ‘hernieuwbaar’ is niet onomstreden; voorstanders wijzen op het CO₂-effect en tegenstanders op de kernafvalproblematiek.

3 <https://unfccc.int/>

In 2015 vond de 21^e VN *Convention of the Parties* (COP21) plaats in Parijs. Het Akkoord van Parijs waarmee de Conventie op 12 december 2015 afsloot, werd op 22 april 2016, Dag van de Aarde, ondertekend door 174 landen. Binnen een half jaar werd het Akkoord in voldoende mate geratificeerd zodat het op 4 november 2016 in werking kon treden.⁴ Het Akkoord van Parijs bepaalt voor de opwarming van de aarde een bovengrens van 2°C ten opzichte van het pre-industriële tijdperk en een inspanning om die opwarming te beperken tot 1,5°C ten opzichte van het pre-industriële tijdperk. Ook werd vastgesteld dat de reeds bestaande plannen tot 2030 nog tot een uitstoot zullen leiden van 55 gigaton aan broeikasgassen, terwijl dat niet meer dan ongeveer 40 gigaton zou moeten zijn, en nog veel minder dan 40 gigaton om onder de 1,5°C te blijven. Deze laatste vaststelling was van belang omdat daarmee voor het eerst een getal werd verbonden aan de uitstoot van broeikasgassen en tevens de omvang van de opgave werd geïdentificeerd.⁵

EU - Green Deal en Klimaatwet

Op 11 december 2019 presenteerde klimaatcommissaris Frans Timmermans zijn *EU Green Deal*.⁶ De centrale ambitie van deze Europese Green Deal is om tegen 2050 het eerste klimaatneutrale blok in de wereld te worden. Op 12 december 2019 heeft de Europese Raad zijn goedkeuring gehecht aan die ambitie van een klimaatneutrale EU in 2050.

Het belangrijkste onderdeel van de EU Green Deal is de totstandkoming van een Europese Klimaatwet, waarmee die ambitie in EU wetgeving (een Verordening met rechtstreekse werking) zal worden verankerd. Een voorstel voor deze Klimaatwet werd op 4 maart 2020 door de Europese Commissie gepresenteerd. De Klimaatwet verplicht de EU-instellingen en de lidstaten

om de nodige maatregelen te nemen om het streefcijfer te halen. Een centrale rol is weggelegd voor de Europese Commissie. Het voorstel regelt de bevoegdheid voor de Commissie om uiterlijk in juni 2021 herzieningen voor te stellen van:

- de Richtlijn betreffende het Europese systeem voor de handel in emissierechten (EU-ETS),⁷
- de Verordening inzake de verdeling van de inspanningen voor emissiereductie,⁸
- de Verordening inzake landgebruik, verandering in landgebruik en bosbouw (LULUCF),⁹
- de Richtlijn energie-efficiëntie (EED),¹⁰
- de Richtlijn hernieuwbare energie (RED),¹¹ en
- de CO₂-emissienormen voor auto's en bestelwagens.¹²

Op het voorstel is veel kritiek geuit, met name de vrees dat de Europese Commissie te veel macht naar zich toe trekt bij de vaststelling van bovengenoemde kaders.¹³ Het blijft daarbij – zoals zo vaak – zoeken naar de juiste balans tussen een voldoende democratisch proces en de noodzaak van effectieve stappen. De ervaringen uit het verleden met het EU-ETS hebben helaas uitgewezen dat niet alle lidstaten altijd even ambitieus zijn als de Commissie.

Nationaal: van Energieakkoord naar Klimaatakkoord

Energieakkoord

De inspanningen van Nederland op het gebied van klimaatbescherming zijn in de voorbije decennia relatief bescheiden geweest.¹⁴ In september 2013 ondertekenden 47 partijen (overheden, werkgeversorganisaties, vakbeweging, natuur- en milieuorganisaties, andere maatschappelijk organisaties en financiële instellingen) het 'Energieakkoord voor duurzame groei' (kortweg:

4 Trb.32 (2015) nr. 1.

5 In 2017 kondigde President Trump aan dat de VS zich uit het Akkoord van Parijs zullen terugtrekken. Die intrekking kan op z'n vroegst ingaan op 4 november 2020, de dag na de komende presidentsverkiezingen in de VS. Inmiddels hebben 25 Amerikaanse staten, verenigd in de *United States Climate Alliance*, zich zelfstandig geëngaat aan het Akkoord van Parijs.

6 https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_nl

7 Richtlijn 2003/87/EG.

8 Verordening (EU) 2018/842. In deze verordening worden voor de lidstaten bindende emissiereductiestreefcijfers voor de periode 2021-2030 bepaald in sectoren die niet onder het EU-emissiehandelssysteem (EU-ETS) vallen.

9 Verordening (EU) nr. 525/2013.

10 Richtlijn 2012/27/EU.

11 Richtlijn (EU) 2018/2001.

12 Het in januari 2019 bereikte akkoord is nog niet in regelgeving vastgelegd.

13 <https://nos.nl/artikel/2329050-klimaatplannen-timmermans-strijdig-met-eu-verdrag.html>

14 Eurostat 2014. In 2018 was Nederland met slechts 7,4% zelfs hekkensluiter binnen de EU.

het Energieakkoord).¹⁵ Het Energieakkoord kent als belangrijkste doelen:

- Een besparing van het finale energieverbruik van gemiddeld 1,5% per jaar;
- 100 Petajoule (PJ) extra energiebesparing per 2020;
- Een aandeel van 14% hernieuwbare energieopwekking in 2020;
- Een aandeel van 16% hernieuwbare energieopwekking in 2023;
- Ten minste 15.000 extra voltijdsbanen per jaar.

Het Energieakkoord is de basis geweest voor diverse belangrijke ontwikkelingen: de gecoördineerde uitrol van windenergie op zee;¹⁶ de stimulering van zonne-energie¹⁷ en diverse besparingsinitiatieven en -verplichtingen. Het heeft het startsein gegeven aan de inhaalrace die Nederland diende in te zetten om niet al te zeer achterop te raken bij de EU-doelstellingen.

Klimaatwet

Op 1 september 2019 trad de Nederlandse Klimaatwet in werking. Deze nationale Klimaatwet biedt een kader voor de ontwikkeling van beleid dat is gericht op het onomkeerbaar en stapsgewijs terugdringen van de emissies van broeikasgassen in Nederland tot een niveau dat 95% lager ligt in 2050 dan in 1990. Teneinde deze doelstelling vóór 2050 te bereiken, wordt gestreefd naar een reductie van de emissies van broeikasgassen van 49% in 2030 en een volledige CO₂-neutrale elektriciteitsproductie in 2050.

De Klimaatwet bevat geen concrete verplichtingen voor bedrijven of personen. Er is slechts een wettelijke taak voor de regering om eens in de vijf jaar (voor het eerst in 2019) een klimaatplan vast te stellen. Het klimaatplan bevat de hoofdzaken van het klimaatbeleid voor de eerstvolgende tien jaren. Het klimaatplan bevat een overzicht van gerealiseerde prestaties maar ook van de meest recente wetenschappelijke inzichten en internationale ontwikkelingen. Aan de hand van het klimaatplan worden vervolgens de noodzakelijk geachte maatregelen genomen.

Op 25 november 2019 heeft de Raad van State advies uitgebracht over het eerste Klimaatplan van de regering.¹⁸ Volgens de Afdeling advisering van de Raad van State zijn, net als het Planbureau voor de Leefomgeving eerder al concludeerde, aanvullende maatregelen nodig om in 2030 een broeikasgasreductie van 49% te behalen. Op gelijke datum werd ook de reactie van de regering op het advies bekendgemaakt.¹⁹

Klimaatakkoord

Het Energieakkoord kende een tijdvak van 2013 tot 2020 en werd dus ingehaald door 'Parijs'. In 2018 en 2019 is daarom onderhandeld over de totstandbrenging van een opvolger van het Energieakkoord. Dat heeft in de zomer van 2019 geleid tot een nationaal Klimaatakkoord.²⁰ Ook hier is het primaire doel een reductie in 2030 van de broeikasgasemissies met 49% ten opzichte van 1990. Nederland pleit in internationaal verband voor een verhoging van de Europese reductiedoelstelling naar 55% in 2030.

Het Klimaatakkoord is een zeer omvangrijk document en bevat afspraken die zijn gemaakt aan vijf zogenaamde 'Klimaattafels': (1) Gebouwde omgeving, (2) Mobiliteit, (3) Industrie, (4) Landbouw en landgebruik en (5) Elektriciteit.

De doelstelling met betrekking tot Gebouwde omgeving is een reductie van 3,4 Mton CO₂ in 2030. Daarvoor moeten ongeveer 1,5 miljoen bestaande woningen verduurzaamd worden en moet de CO₂-uitstoot in de bestaande utiliteitsbouw in 2030 met 1 Mton extra worden teruggebracht. Isolatie en alternatieven voor aardgas zijn daarbij de belangrijkste aandachtspunten. Tot slot moet er voldoende duurzame warmte beschikbaar worden gemaakt om te voldoen aan de doelstelling van 3,4 Mton.

Bij Mobiliteit gaat het om het stimuleren van duurzame energie (denk aan waterstof), het stimuleren van elektrisch vervoer (100% emissieloze nieuwverkoop personenauto's in 2030), de verduurzaming van logistiek en de

15 <https://www.ser.nl/nl/thema/energie-en-duurzaamheid/energieakkoord>

16 Door vijf opeenvolgende tenders werd tussen 2016 en 2020 totaal 3500MW aan windenergie op zee aan marktpartijen ter beschikking gesteld. Ter vergelijking: een flinke elektriciteitscentrale heeft een vermogen van 1200MW.

17 In 2019 werd in Nederland 2,5 GWpiek aan zonenergie-vermogen geïnstalleerd. Met die toename stond Nederland na Spanje en Duitsland (en voor Frankrijk) op de derde plaats in Europa.

18 <https://www.raadvanstate.nl/@118585/klimaatbeleid-nog-niet-genoeg-voor-2050/>

19 <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/klimaatverandering/documenten/rapporten/2019/11/25/nader-rapport-inzake-het-concept-van-het-klimaatplan>

20 <https://www.klimaatakkoord.nl/actueel/nieuws/2019/06/28/klimaatakkoord-in-stukken>

verduurzaming van personenmobiliteit (8 miljard minder zakelijke autokilometers in 2030).

Industrie heeft een zeer forse opgave. Met een opgave van 14,3 Mton CO₂-reductie bovenop bestaand beleid in het basispad van het Planbureau voor de Leefomgeving (**PBL**) komt de reductie voor de industrie neer op circa 59% ten opzichte van 1990. De opgave voor de industrie is niet alleen absoluut groot, maar ook in vergelijking met de andere sectoren. Als achterliggende reden voor deze relatief grote bijdrage wordt aangevoerd dat de industrie ten opzichte van andere sectoren tegen relatief beperkte kosten CO₂ kan reduceren.

Landbouw: Landbouw is gesteld voor een reductie-opgave van 3,5Mton. De opgave is opgeknipt in een afname van de broeikasgasemissies uit de landbouw (methaan) en glastuinbouw, ieder met respectievelijk ten minste 1 Mton in 2030, en een afname van emissies en verbetering van de klimaatprestatie in landgebruik van 1,5 Mton.

De opgave voor de Elektriciteitssector is om in 2030 de CO₂-emissies met ten minste 20,2 Mton te verminderen. Concreet wordt hierbij gestreefd naar het opschalen van de elektriciteitsproductie uit hernieuwbare bronnen tot 84 TWh. De maatregelen en acties die hiervoor nodig zijn, zijn uitgewerkt in concrete afspraken voor hernieuwbaar (zonnepanelen en wind) op land en wind op zee. Omdat zonnepanelen en wind zich niet laten af- en aanschakelen, moet voor de leveringszekerheid voldoende schakelbaar productievermogen bestaan, dat in toenemende mate CO₂-vrij zal moeten zijn.

RES

Een belangrijk onderdeel van de afspraken in het Klimaatakkoord is dat Nederland wordt verdeeld in 30 energieregio's. Voor die regio's wordt onderzocht waar en hoe het best duurzame elektriciteit op land (wind en zonnepanelen) opgewekt kan worden en waar wijken en gebouwen 'van het aardgas af' kunnen. Deze keuzes worden per regio neergelegd in een Regionale Energiestrategie (**RES**).²¹ De RES vormt de basis voor het regionale omgevingsbeleid op grond waarvan bestemmingen en vergunningen lokaal worden vastgesteld.

De RES heeft daarmee een meervoudige functie.

Allereerst is de RES een product waarin de regio beschrijft welke energiedoelstellingen er moeten worden gehaald op welke termijn. Ten tweede is de RES een belangrijk instrument om ruimtelijke inpassing met maatschappelijke betrokkenheid te organiseren. Ten derde is de RES een manier om langjarige samenwerking tussen alle regionale partijen te organiseren.

Rechtspraak

Urgenda

Op 24 juni 2015 kwam Nederland in het wereldnieuws met een opmerkelijke gerechtelijke uitspraak. De zaak betreft een procedure tegen de Nederlandse Staat die was aangespannen door de Stichting Urgenda. Urgenda is een 'burgerplatform' dat zich bezighoudt met de ontwikkeling van plannen en maatregelen ter voorkoming van klimaatverandering. Urgenda stelde – kort gezegd – dat de Staat meer had moeten doen om de uitstoot van broeikasgassen in Nederland te verminderen en de Rechtbank ging daar – tot verbazing van velen – in mee.²²

De Staat ging in hoger beroep maar kreeg geen gelijk van het Hof Den Haag.²³ En ook in cassatie bij de Hoge Raad moest de Staat het onderspit delven.²⁴ De Hoge Raad verwijst naar het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (**EVRM**). Volgens de Hoge Raad verplicht het EVRM de verdragsstaten om voor hun burgers de rechten en vrijheden te verzekeren die in het verdrag zijn vastgesteld. Art. 2 EVRM beschermt het recht op leven, en art. 8 EVRM het recht op eerbiediging van het privé-, familie- en gezinsleven. De verdragsstaat is op grond van deze bepalingen verplicht om passende maatregelen te treffen, indien een 'real and immediate risk' voor het leven of het welzijn van personen bestaat. Die verplichting geldt ook als het gaat om milieugevaren die grote groepen of de bevolking als geheel bedreigen, en eveneens als de gevaren zich pas op langere termijn kunnen realiseren. De Staat is dan ook verplicht om, overeenkomstig zijn aandeel, de uitstoot van broeikasgassen vanaf zijn grondgebied te verminderen, aldus de Hoge Raad.

²¹ <https://www.regionale-energiestrategie.nl>

²² ECLI:NL:RBDHA:2015:7145.

²³ ECLI:NL:GHDHA:2018:2591.

²⁴ ECLI:NL:HR:2019:2006.

Het arrest van de Hoge Raad werd wereldnieuws omdat het niet eerder was voorgekomen dat de hoogste nationale rechter een land aansprakelijk achtte voor het niet-nakomen van klimaatdoelstellingen. Kritiek is er ook: diverse juristen stelden zich de vraag of een dergelijk arrest in overeenstemming was met de breed gehuldigde principes van de *trias politica* en de scheiding der machten: is in deze kwestie de rechter niet te veel op de stoel van de wetgevende en/of uitvoerende macht gaan zitten?

Op 24 april 2020 heeft Minister Wiebes een brief aan de Tweede Kamer gestuurd waarin hij de maatregelen beschrijft die hij voornemens is te treffen om aan het Urgenda-vonniss te voldoen.²⁵ Een aantal maatregelen levert naast CO₂-reductie mogelijk ook stikstofreductie op, waarmee dus twee vliegen in één klap worden geraakt. De meestbesproken maatregel is een verdere beperking van de productie van elektriciteit met kolen. De bestaande kolencentrales zullen enkel nog worden gebruikt om de leveringszekerheid te borgen (tekort aan wind, zon, gas en import). Hiermee moet een aanvullende CO₂-reductie van circa 5 tot 7,5 Mton worden gerealiseerd. De eigenaren van de centrales zullen hiervoor een compensatie krijgen.

Andere maatregelen zijn gericht op CO₂-reductie in de industrie. Het kabinet werkt samen met een aantal bedrijven aan concrete maatregelen, bijvoorbeeld voor de versnelde ombouw van installaties, procesoptimalisatie of installaties van CO₂-arme technieken en extra reductie van lachgasemissie. Daarnaast stelt het kabinet de komende jaren extra middelen ter beschikking voor een korting van de verhuurdersheffing voor woningcorporaties die extra willen investeren in de verduurzaming van hun woningen. Voor de glastuinbouw komt er extra subsidie beschikbaar voor innovatieve maatregelen die elektrificatie en energie-efficiëntie stimuleren. Een volledig overzicht van de maatregelen is opgenomen in Bijlage 1 bij de brief.

Maatregelen en mogelijkheden

Emissiehandel

Sinds jaar en dag is het EU-emissiehandelssysteem (*Emissions Trading System*, **ETS**) de hoeksteen van het Europese klimaatbeleid.²⁶ Op dit moment reguleert het EU-ETS de uitstoot van ongeveer 10.000 bedrijven binnen

de EU, die gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor ongeveer 45% van de Europese uitstoot van broeikasgassen. In Nederland nemen ongeveer 450 bedrijven deel aan het emissiehandelssysteem. Dit zijn grote, energie-intensieve bedrijven uit met name de elektriciteitssector, raffinage-industrie, chemische industrie en de metaalsector. Sinds 2012 valt ook de luchtvaartsector binnen het EU-ETS.

Het EU-ETS is gebaseerd op het principe van 'Cap&trade'. *Cap&trade* staat voor het principe dat aan de in aanmerking komende bedrijven een individuele bovengrens wordt gesteld (*cap*) aan het aantal megatonnen CO₂ dat zij gedurende een jaar mogen uitstoten.²⁷ Voor die cap krijgen zij emissierechten toegewezen. Bedrijven die deelnemen aan emissiehandel moeten voor elke ton CO die zij uitstoten een emissierecht inleveren. Indien een bedrijf meer uitstoot dan de cap, dient het voor dat meerdere emissierechten bij te kopen op de handelsmarkt (*trade*). De gedachte daarbij is dat indien de prijs van die emissierechten maar hoog genoeg is, het voor dat bedrijf aantrekkelijker wordt om emissiebeperkende maatregelen te treffen om onder de cap te blijven. Sterker, indien het bedrijf minder uitstoot dan de cap, kan het zijn overschot op de markt verkopen. Bijkomend effect van het marktmechanisme is dat het bedrijven met een relatief grote achterstand eerder prikkelt om de eigen installatie te verbeteren. Immers met dezelfde euro kan in dat bedrijf relatief meer emissiereductie worden bereikt dan in een bedrijf dat reeds beschikt over een moderne, schonere installatie.

In de huidige handelsperiode zal de CO₂-uitstoot van de energie-intensieve industrie moeten dalen met 21% in het jaar 2020 vergeleken met het niveau van 2005. Dit laatste betekent dat het plafond jaarlijks met een vast percentage zal moeten afnemen. Daardoor zullen er steeds minder emissierechten op de markt komen. Onlangs is in Europees verband afgesproken dat een verdere aanscherping zal plaatsvinden tot 40% in de periode tot 2030. Voor het EU-ETS betekent dit dat het plafond jaarlijks zal afnemen met 2,2%.

In de eerste jaren van het EU-ETS werden de emissierechten door de lidstaten gratis verstrekt aan de deelnemende bedrijven. Sinds 2013 moet een toenemend

25 <https://www.rijksoverheid.nl/regering/bewindspersonen/eric-wiebes/documenten/kamerstukken/2020/04/24/kamerbrief-over-uitvoering-urgenda-vonniss>

26 De juridische grondslag is Richtlijn 2003/87/EG. Het emissiehandelssysteem trad in werking op 1 januari 2005.

27 Zie: <https://www.emissieautoriteit.nl/onderwerpen/wat-is-emissiehandel>

deel van de emissierechten worden geveild aan de deelnemende bedrijven. Het gevolg daarvan is direct zichtbaar: de prijs per ton schommelt nu tussen €18 en €22 per ton CO₂. Algemeen wordt aangenomen dat een prijs nodig is van € 35 tot € 65 per ton CO₂ in 2020 en van € 40 tot € 80 per ton CO₂ in 2030 om de Parijs-doelen te halen.

EIA, VAMIL en MIA

Kort wijs ik in het kader van deze Genoteerd nog op enkele fiscale regelingen waarmee investeringen in milieubesparende maatregelen worden aangemoedigd.

De Energie Investeringsaftrek (**EIA**) biedt financieel voordeel aan ondernemers die investeren in energiebesparende bedrijfsmiddelen en duurzame energie. Naast de afschrijving mag van deze investeringen een extra bedrag van de winst worden afgetrokken. Voor 2018 is de aftrek 54,5% van de investering (aanschaf- en voortbrengingskosten). Voor 2019 en 2020 is de aftrek 45%.

Met de Willekeurige afschrijving milieu-investeringen (**VAMIL**) kan een milieu-investering op een willekeurig moment worden afgeschreven. Voor investeringen vanaf 2011 is de willekeurige afschrijving beperkt tot 75%. Door sneller afschrijven vermindert de fiscale winst.

De Milieu Investeringsaftrek (**MIA**) biedt de mogelijkheid tot 36 procent van het investeringsbedrag in mindering brengen op de fiscale winst. Het percentage van de aftrek is afhankelijk van de milieueffecten en de gangbaarheid van het bedrijfsmiddel.

Van SDE+ naar SDE++

Een van de belangrijkste stimuleringsregelingen die de Staat hanteert bij de verwezenlijking van haar klimaatdoelstellingen is de Stimuleringsregeling Duurzame Energie, de **SDE+**. De SDE+ is een subsidieregeling voor de stimulering van duurzame energieproductie. Dit jaar wordt deze subsidie aangepast. Men had kennelijk geen zin om een nieuwe naam te verzinnen en heeft daarom gekozen voor **SDE++**.²⁸

De SDE++ heeft een breder doel dan zijn voorganger en is primair gericht op de reductie van CO₂. Dat betekent dat ook andere CO₂-besparende technologieën

dan hernieuwbare energieproductie in aanmerking komen voor subsidie. Zo kan de nieuwe regeling een belangrijke bijdrage leveren aan het aanpakken van de klimaatopgaven van verschillende sectoren.

De SDE++ is in zekere zin een uitbreiding van haar voorganger, met name wat betreft de onderliggende systematiek. Net als de bestaande regeling gaat de SDE++ uit van een vergoeding van een 'onrendabele top' (het verschil tussen de kostprijs van het project en de marktwaarde van het product). Ook blijft behouden het systeem van een openstelling in fasen waarmee de subsidie zo kostenefficiënt mogelijk wordt toegewezen (de goedkoopste technieken eerst; de duurdere slechts voorzover nog budget resteert). En net als bij de SDE+ zal op voorhand per techniek een bedrag als bovengrens (het basisbedrag) worden bepaald waarvoor subsidie kan worden gevraagd.

Aan de bovenstaande kenmerken wordt een focus op broeikasgasemissiereductie toegevoegd. Technieken worden niet meer gerangschikt op subsidiebehoefte alleen, maar op subsidiebehoefte per ton CO₂-reductie. Het doel van deze rangschikking is om een eerlijke concurrentie te realiseren tussen diverse technieken. Het wordt daardoor echter ook zeer complex.

Teneinde voor SDE++ in aanmerking te komen (1) moet een techniek voldoende marktrijp zijn (kosteneffectief), (2) moet er voldoende CO₂-reductie potentieel te benutten zijn, (3) moet de techniek op voldoende schaal uitgerold kunnen worden, (4) moet sprake zijn van een onrendabele top ten opzichte van een bekende referentietechniek, en (5) moet deze onrendabele top het beste door middel van een exploitatiesubsidie vergoed kunnen worden. Voorbeelden van in aanmerking komende technieken zijn:

- Uitbreiding van zonthermie (glastuinbouw),
- Aquathermie,
- Uitbreiding geothermie met specifieke categorieën voor ondiepe geothermie en toepassingen voor stadsverwarming en glastuinbouw,
- Composteringswarmte,
- WKO in de glastuinbouw,
- Benutting restwarmte (industrie en datacentra),
- Warmtepomp industrie,
- Elektrische boiler,
- Waterstof productie,

²⁸ De formele naam van de SDE++ is Stimuleringsregeling Duurzame Energietransitie.

- Carbon Capture and Storage (CCS, het afvangen en opslaan van CO₂).

Deze technieken (en tientallen varianten daarop) zijn, gerangschikt naar subsidie-intensiteit (€/tonCO₂), opgenomen in een lijst waarin tevens zijn vermeld de basisbedragen, de bodemprijzen, correctiebedragen en vollasturen.²⁹

De maximale subsidie waarop technieken in 2020 aanspraak kunnen maken in de SDE++ is € 300 per ton CO₂-reductie. Technieken met een hogere subsidie-intensiteit kunnen aanspraak maken op de SDE++, maar voor deze projecten zal mogelijk niet de gehele onrendabele top worden vergoed.

In beginsel kent de SDE-systematiek één integraal budgetplafond (2020: € 5 miljard). Een afwijkende bovengrens geldt voor hernieuwbare elektriciteit uit zon en wind, voor CCS en voor CO₂-reducerende technieken in de industrie.

Openstelling SDE++ 2020

Het openstellingsbudget van de SDE++ in het najaar van 2020 bedraagt € 5 miljard. De SDE++ 2020 staat open van 29 september tot 22 oktober, in 4 fases.

Openstellingsronde SDE++ 2020	Fasegrenzen €/ton CO ₂
29 september, 9:00 uur	70
5 oktober, 17:00 uur	85
12 oktober, 17:00 uur	180
19 oktober, 17:00 uur tot 22 oktober 17:00	300

Elektriciteitswet 1998 / Gaswet / Warmtewet

Het wettelijk kader voor de voorziening van elektriciteit, gas en warmte is geregeld in specifieke wetgeving: de Elektriciteitswet 1998, de Gaswet respectievelijk de Warmtewet.

Elektriciteit en gas

De Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet bepalen het regulatoire kader met betrekking tot de handel, levering en het transport van elektriciteit en gas. De markten voor productie, handel en levering van elektriciteit en gas 'vrije markten', met dien verstande dat de wet enkele

randvoorwaarden stelt voor het functioneren van die markten. Levering aan kleinverbruikers kan slechts na verkrijging van een leveringsvergunning en acceptatie van specifieke consumentenbescherming (bijvoorbeeld: niet afsluiten tussen oktober en maart).

De meest ingrijpende regulering is voorbehouden aan de netbeheerders die dienen te opereren binnen een strak dwingendrechtelijk keurslijf van wettelijke taken en daaraan verbonden lagere regelgeving. Deze regelgeving bepaalt bijvoorbeeld de wijze waarop het openbare net in stand moet worden gehouden, de wijze waarop aansluitingen moeten worden gemaakt en tegen welke tarieven. Op de naleving van deze wetten ziet de Autoriteit Consument en Markt (**ACM**).

De ontwikkelingen in de energiemarkt zijn tot nu toe steeds met houtje-touwtje maatregelen opgevangen in de bestaande wetgeving. Echter, de Energietransitie brengt inmiddels een zodanig nieuwe wereld met zich dat het bestaande systeem niet langer voldoet. Op dit moment wordt gewerkt aan een nieuwe 'Energiewet 1.0', waarin de Gaswet en de Elektriciteitswet 1998 zullen worden samengevoegd (en in een later stadium mogelijk ook de Warmtewet). De consultatie van een wetsvoorstel is voor 2020 gepland. Belangrijke aandachtspunten in die wet zullen naar alle waarschijnlijkheid worden de sterke toename van het gebruik van het elektriciteitsnet in het algemeen door toenemende elektrificatie maar vooral de inpassing en balancering van decentrale productie van duurzame elektriciteit in het bestaande net en de noodzakelijke toekomstige netuitbreidingen. Met andere woorden: hoe zorgen we dat op een winderige, zonnige zondag (met weinig verbruik) de netten net zo betrouwbaar blijven als wij zijn gewend?

Een andere zeer belangrijke ontwikkeling is de geleidelijke uitfasering van het aardgas uit onze dagelijkse energiemix. De aardbevingen in Groningen hebben deze ontwikkeling in stroomversnelling gebracht. Nederland gaat 'van het gas af'. Dat begint in nieuwbouwwijken maar zal binnen afzienbare tijd ook in bestaande bouw voet aan de grond krijgen. Aardgas zal meer en meer worden aangevuld met, of vervangen door, biogas en waterstof. Waterstof kan worden geproduceerd met overtollige duurzaam opgewekte elektriciteit. Dergelijke integratie van elektriciteit- en gassystemen (*Power-to-gas*) zal in toenemende mate in beeld komen.

29 <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2020/02/17/categorieen-verbrede-sde-met-belangrijkste-subsidieparameters>

Het onderkennen van het probleem van klimaatverandering vond voor het eerst op mondiale schaal plaats met het VN-verdrag van Rio de Janeiro in 1992. In het Kyoto-protocol werden in 1997 voor het eerst middelen voorgesteld waarmee klimaatverandering kan worden tegengegaan. Het Akkoord van Parijs bepaalde in 2015 voor het eerst concrete maatstaven en doelen die moeten worden gehaald om verdere schade te voorkomen. Het Akkoord van Parijs bepaalt voor de opwarming van de aarde een absolute bovengrens van 2°C ten opzichte van het pre-industriële tijdperk en een verdere inspanning om die opwarming te beperken tot 1,5°C ten opzichte van het pre-industriële tijdperk.

Op Europees niveau is in maart 2020 een ontwerp voor een Europese Klimaatwet gelanceerd. Deze EU Klimaatwet moet de Europese Commissie de bevoegdheid geven om aanpassingen door te voeren in een aantal bestaande Richtlijnen en Verordeningen die zijn gericht op het verwezenlijken van de Europese ambitie van een klimaatneutrale EU in 2050.

De uitvoering van het Akkoord van Parijs is in Nederland neergelegd in de Klimaatwet en het Klimaatakkoord, beide van 2019. De Klimaatwet bevat geen concrete verplichtingen voor burgers en bedrijven, maar verplicht de regering om beleid uit te werken dat is gericht op een onomkeerbare reductie van broeikasemissies. Het Klimaatakkoord is een soort convenant tussen het bedrijfsleven, overheden, maatschappelijke organisaties, NGO's en natuur- en milieuorganisaties. Het Klimaatakkoord is een zeer omvangrijk document en bevat afspraken die zijn gemaakt aan vijf zogenaamde 'Klimaattafels': (1) Gebouwde omgeving, (2) Mobiliteit, (3) Industrie, (4) Landbouw en landgebruik en (5) Elektriciteit. Het primaire doel is een reductie in 2030 van de broeikasgasemissies met 49% ten opzichte van 1990.

Rechtspraak - Urgenda

Voor zover Nederlandse Staat nog niet doordrongen was van de noodzaak van klimaatbeschermend beleid, werd zij daar ondubbelzinnig op gewezen door de Hoge Raad in een arrest dat wereldwijd voor beroering heeft gezorgd. In de Urgenda-uitspraak bevestigde de hoogste nationale rechter de uitspraken van de Rechtbank en het Hof, dat de Staat tekort had geschoten in haar zorgplicht jegens haar inwoners door onvoldoende maatregelen te nemen in de strijd tegen klimaatverandering.

Maatregelen en mogelijkheden

In Nederland zijn reeds vele maatregelen van kracht die de uitstoot van broeikasemissies moeten tegengaan. De belangrijkste daarvan is de verplichte deelname aan het Europese Emissiehandelssysteem voor bepaalde sectoren. Het Emissiehandelssysteem wordt breed gezien als een middel met hoge potentie om emissies tegen te gaan. Dit geldt temeer nu de Europese Commissie sinds enkele jaren serieus is begonnen met het beperken van het aantal beschikbare emissierechten. Hierdoor zal de prijs per emissierecht zodanig gaan stijgen, dat emissiebeperkende maatregelen binnen de eigen installatie voor een bedrijf economisch 'aantrekkelijk' worden.

Verder bestaan diversie fiscale stimuleringsregelingen (EIA, VAMIL, MIA) waarmee investeringen in milieubesparende maatregelen worden aangemoedigd.

De SDE+ heeft in de voorbije jaren gezorgd voor een belangrijke groei op het gebied van duurzame energieopwekking, met name zonPV in de laatste jaren. Dit jaar zal de SDE+ worden gewijzigd in een SDE++. Als gevolg van deze wijziging zal niet langer alleen duurzame energieopwekking in aanmerking komen voor subsidie maar ook andere activiteiten die de uitstoot van CO₂ beperken. Een lijst van in aanmerking komende activiteiten en een indicatieve rangschikking op basis van subsidie-dichtheid (€/ton reductie) is inmiddels bekendgemaakt en marktpartijen kunnen vanaf september 2020 een aanvraag indienen.

Daarmee staat de wetgever in Nederland niet stil. Er wordt momenteel gewerkt aan een nieuwe Energiewet, die de huidige Elektriciteitswet 1998 en Gaswet moet vervangen. In deze nieuwe wet moet verdere invulling gegeven worden aan de Energietransitie. Bij elektriciteit gaat het dan met name om de toenemende elektrificatie (bijvoorbeeld: elektrisch rijden) en de inpassing van duurzame elektriciteit op het net, onder andere door opslag, slimme netten en marktprikkels. Op het gebied van gas staat de geleidelijke uitfasering van aardgas uit onze energiemix centraal (mede in reactie op de aardbevingen in Groningen). Nederland gaat geleidelijk maar onherroepelijk 'van het gas af'. Dat begint in nieuwbouwwijken maar zal binnen afzienbare tijd ook in bestaande bouw voet aan de grond krijgen. Aardgas zal meer en meer worden aangevuld met, of vervangen door, biogas en waterstof. Waterstof kan worden geproduceerd met overtollige duurzaam opgewekte elektriciteit en dergelijke systeemintegratie zal in toenemende mate in beeld komen.

Een daarmee verband houdende ontwikkeling is de toenemende rol van centrale warmtevoorziening. Warmte wordt minder zelfstandig 'gemaakt' door het verstoken van aardgas en wordt meer betrokken uit nieuw aan te leggen warmtenetten. De warmte uit die netten zal meer en meer afkomstig zijn van CO₂-neutrale en duurzame bronnen (bijvoorbeeld geothermie). De huidige Warmtewet is niet toegerust op deze ontwikkeling. In 2020 zal ook een nieuwe Warmtewet worden voorgesteld waarin duidelijkere normen en tarieven worden geregeld dan nu het geval is.

Over Loyens & Loeff

Loyens & Loeff N.V. is een onafhankelijk full-service kantoor van advocaten, belastingadviseurs en notarissen, waar de civiele en fiscale dienstverlening geïntegreerd wordt aangeboden. De advocaten en notarissen enerzijds en de belastingadviseurs anderzijds hebben binnen het kantoor een gelijkwaardige positie. Met deze opzet en haar omvang is Loyens & Loeff N.V. uniek in de Benelux en Zwitserland.

De praktijk is vooral gericht op het (internationale) bedrijfsleven en de overheid. Loyens & Loeff N.V. is een kantoor met uitgebreide kennis en ervaring op het gebied van onder meer belastingrecht, ondernemingsrecht, fusies en overnames, beursnoteringen, privatiseringen, bank- en effectenrecht, commercieel onroerend goed, arbeidsrecht, bestuursrecht, technologie, media en procesrecht, EU en mededinging, bouwrecht, energierecht, insolventie, milieurecht, pensioenrecht en ruimtelijke ordening.

loyensloeff.com

Genoteerd

Genoteerd is een periodieke nieuwsbrief voor relaties van Loyens & Loeff N.V. Genoteerd verschijnt sinds oktober 2001.

Auteur van deze bijdrage is Roland de Vlam (roland.de.vlam@loyensloeff.com).

Redactie

drs. P.G.M. Adriaansen
prof. dr. R.P.C. Cornelisse
mr. E.H.J. Hendrix
mr. drs. A.N. Krol
prof. mr. C.W.M. Lieverse
mr. P.E. Lucassen
mr. W.C.M. Martens
prof. mr. W.J. Oostwouder
prof. mr. D.F.M.M. Zaman

Uiteraard kunt u zich ook wenden tot uw eigen contactpersoon binnen Loyens & Loeff N.V.

Als toonaangevend kantoor is Loyens & Loeff de logische keuze als juridisch en fiscaal partner wanneer u in of via Nederland, België, Luxemburg of Zwitserland, onze thuismarkten, zaken doet. Met onze vestigingen in de Benelux, Zwitserland en kantoren in de belangrijke financiële centra kunt u wereldwijd rekenen op een persoonlijk advies van een van onze 900 adviseurs. Dankzij onze full-service praktijk, specifieke sectorbenadering en diepgaande kennis van de markt, begrijpen onze adviseurs precies waaraan u behoefte heeft.

Amsterdam, Brussel, Hong Kong, Londen, Luxemburg, New York, Parijs, Rotterdam, Singapore, Tokio, Zürich